

ВІЧ-НА-ВІЧ З УКРАЇНОЮ

(Освідчення кіномузою)

Я – дитя поеми в камені – Львова, котра звучить божественною музикою вже і в генах, а ще – материного бібрецького роздолля полів, мальовничих лісових байраків, батькового волинського безмежжя із різнотрав'ям лук та сріблистою Стир-рікою. І у цім казковім підсонні, під муравою, мої поховані і непоховані працьовиті предки-патріоти, котрі жили гарно і гордо у цім світі Божім, а як настала пора – мужньо пішли у кривавий тан проти ворогів України у лавах опору.

Простежую свій родовід від вусатої козаччини... Були в роду будівничі церков, ратаї, просвітителі, вчителі (на північних курортах їх гарячі серця окупанти безуспішно остуджували!). А були ще й співочими мої предки: виявив, що у середині XIX ст. етнограф Оскар Кольберг записав на Волині від прабабуні по дідуньові понад 70 українських народних пісень.

Найкраще мені, коли, розпластавшись горілиць, востаю спиною у килими трав, у рідну землю і слухаю музику світу, котра зачудовує, пробуджує уяву, а ще – у водяній стихії, де чуюсь сливе риба..., і жити у ті миті розчулено, жити закохано, жити вічно із загостреним відчуттям якогось обов'язку перед своєю землею, моім народом і перед Богом.

За це – безмежна вдячність і вірність!

Були у моєму творчому життєписі нотки віршів із пантеїстичним подивлянням світу, закоханостями, а ще – гіркотою за людську смертельність, були етюди та новелки про українські душі-долі... Їх сприймали і читали небайдуже, були цикли репортажів “Тарасовими шляхами”, – вислід подарунку собі: багато днів і ночей життя під небом Тарасової Керелівки, козацького стольного Чигирини, запорізьких Січей, і це слово – освідчення засівалось у газети, часописи, книги, а відтак – у серця. Це усе поєднувалось із фотомузою, об'ємнішало.

Цілеспрямовано назбирувалось – наповнювало мене знаття людської психології, українського і світового образотворчого мистецтва, історії, завжди кохався – розкошував в українському мелосі.

Вже на студіях відкрив поезію В. Поліщука (1897–1937) і свою родинну із ним пов'язаність (його мати Софія Ковалевська і моя бабуна по батьковій лінії Марфа Камінська – двоюрідні сестри). Подужав огром труду, укладаючи за рекомендацією та із легкої руки дочки В. Поліщука Люцини-Електри і поета, літературознавця Степана Крижанівського найбільший том Поліщуківського поетичного “Вибраного” (К., “Дніпро”, 1987), спорядивши його передмовою, примітками, документальними світлинами. Вийшов на лише частково освоєний материк рукописної спадщини В. Поліщука: безцінні діаріуші, епістоли, нотатки, зібрав спогади від ще суцїх на зламі 1970–80-х Оксани Іваненко, Валентини Сенченко, Людмили Хмельницької-

Пилипенко, Павла Жолтовського, Юлія Мейтуса, Євгена Кирилюка, Миколи Бажана, Лідії Вовчик-Блакитної, Олени, Люцини та Панкратія Поліщуків (дружини, доньки та брата поета)..., перелистав-пережив усю можливу періодику часу розстріляного відродження, – заговорили псевдоніми, криптоніми, – заболіла епоха – Український Ренесанс – Українська Голгота (майже синоніми!).

Терпляче самотужки за друкарською машинкою уклав рукопис нової книги творів В. Поліщука (понад 700 сторінок) й “Український письменник” включив її у видавничий план 1992 року. Намовив на Волині разом із Млинівською райдержадміністрацією чотири колгоспи, аби фінансували це видання, але інфляція закреслила задумане.

Лише 1997 року праця вийшла двома книгами у Рівненській “Азалії”, зігрітими енергією старших побратимів по перу Євгена Шморгуна, Петра Осадчука, а кредитором став экс-президент України Леонід Кравчук.

Серед найхвилюючіших життєвих вражень – багатолітня участь в експедиціях археолога Ігора Свешнікова на місцях козацьких бойовищ під Берестечком. Незабутній і гордий досвід обпікаюче – холодної, важкої козацької шаблюки, повіспленої об ворожу зброю. Болять порубані козацькі голови-черепи..., до сліз розчулюють знайдені у козацькій сумці під кулями – разок простого намиста, перстенець, – для зсивілої у тузі, виплаканою дівки-молодиці-удовиці, котра не дочекалась із походів вусатого лицаря-оборонця України... Обпікає серце цей недержаний віки тому гостинець для коханої, оживаючи-зігріваючись у твоїй долоні.

А яка пахка та моя волинська земля, рясно засіювана нашими дідами тисячоліттями тому теплими диво-кремінцями, – різцями, чоперами, рубилами, нуклеусами, серпами, наверхами стріл і сулиць..!

Бракує слів, щоб розказати про це, описати. Заявляю собі дерзновенно: потрібно знімати документальне і водночас – поетичне кіно!

Позаду – газетярська, видавнича робота, роки життя в енергетиці ефірного радіослова.

Перший сценарій, мабуть, дещо журнальний, густофактажний, але із продуманим видовим кінорядом, символікою, україноцентричним баченням – відчуттям нашої історії із понад 170-літньою визвольною війною 17–18 століть, Українською козацькою державою..., але ж, на жаль, і з лукавим прищуром азійських очей Переяславом, із козацькими подвигами і поразками...

Запалюю групу фахівців-телевізійників – Наталку Неділько, Валіка Нестеренка, Юрка Руру, Ігоря Ігнатіва..., добуваємо й важкий військовий вертоліт “Мі-8” для зйомок..., суголосно б’ються наші серця. Фотографуємо, монтуємо, сперечаємось (часом на одну хвилину фільму йде цілий монтажний день!) і народжуються телефільми “За волю України” та “Поле нашої пам’яті”. Цю роботу високо поцінували фахівці на чолі із знаменитим режисером Олегом Біймою.

І тут стається диво – мене осяює: у дерев’яній Михайлівській церкві у селі Острів 1650 року у липні 1651 року 10 днів стояли табором козацькі полки, у церкві, де за переказами молився гетьман Хміль (цей епізод – метафоричний ключ до моїх двох козацьких фільмів). Отже, у цій церкві, вже в останній чверті 19 століття, хрестили мою бабуню Марфу, а згодом вона тут же брала шлюб із моїм дідуньом Іваном

Суходубом, предок якого, як він розповідав своїм дітям, “прийшов із козаків”. А у закапелку закритого у совіцькі часи дерев’яного храму Святого Дмитрія, у дідуньовому й Поліщуківському Більчі, серед окрушин сплюндрованого церковного майна знаходжу невеликий фрагмент сторінки із вже неіснуючої церковної книги із записом, зробленим наприкінці 18 сторіччя... Гусячим пером виведено: “Тригорій Суходуб”, а далі – імена трьох його синів. Чи це не той Суходуб, котрий “із козаків”? По маминій лінії козарлюги теж передали до наших днів звучне прізвисько: “Паливода”!

...А кіномуза знову ятрить-кличе. І це на тлі щоденної сродної праці творення радіословом взаємосповідей із Ліною Костенко, Валерієм Шевчуком, Євгеном Сверстюком, Михайлиною Коцюбинською..., львівськими митцями (у відповідь на щирість – щирість, на любов – любов), читанням в ефірі художніх текстів, – для плекання патріотичного тону, гідності у земляків моїх заблудлих, знесилених чи зневірених.

Отже, знову кіно. Із безлічі фактів, поезій, світлин, документальної хроніки постає образ епохи буття підневільної, підімперської України і таких ренесансних особистостей, як В. Поліщук, які уособлювали життєствердне здорове національне начало, для яких “Матір – понад усе!” і які заплатили своїм життям за цю любов й здобули безсмертя (Христове: “Смертю смерть поправ”). Кожна мить кінорозповіді – болюча екзистенція душі поета і покоління інших героїв-мучнів – через вірші, сповідальні діаріюші, природу... Пліч-о-пліч у творенні – Роман Суський, Ігор Гнатів, Світлана Сосновська, Володимир Каратушин, але найперше – режисер монтажу Роман Бруцяк (разом ми молились до Ісуса і Марії перед Волинською іконою – “Милування”).

Найсильніше пережиття – екстольного, ексукраїнського Харкова – розтоптаного і, на жаль, не воскреслого. Німі іконостаси-розп’яття вікон письменницького будинку “Слово” із назавше впечатаними ликами Миколи Хвильового, Михайла Ялового, Валер’янів – Підмогильного та Поліщука і десятків-десятків інших впікаються своїми страдницькими очима у саме серце...

Так народжувалися ці фільми – болючий фантом епохи, переповненої згріклою розвеснілою трагічною музикою на тлі кривавих заграв... На цих вкритих рястом згрищах не один блудний син-українець зможе стрепенути свою розгублену душу і загартувати її усвідомленням того, що кожен із нас прийшов у світ, аби не перервалось буття роду – народу Дніпра!

Широке визнання цих робіт – своєрідна захисна грамота перед українофобами різного калібру. А біль і гордість, що закодовані у цих фільмах та всеприсутність у них Сина Божого – нагадуватимуть, що із болю і попелу постає Україна – Фенікс-птаха і ми – свідомі клітинки її воскресючої душі та плоті.

Будь щасливою, Мати, у народів вольних колі, нині і прісно!

Зиновій Суходуб,
завідувач редакції художніх
та дитячих програм
ТВО “Львівське радіо”